

نقدی بر تربیت شنوایی کودکان کم‌شنوا (تولد تا ۳ سالگی)

ژاله صمدی، تهران، نشر دانژه، ۱۳۹۰ (چاپ اول)، ۲۶۴ صفحه.

امیرعباس ابراهیمی^۱

۱. بررسی شکلی

کتاب تربیت شنوایی کودکان کم‌شنوا (تولد تا ۳ سالگی): مبتنی بر برنامه والد کودک *SKI*HI*^۲ ترجمه و تدوین ژاله صمدی برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد ایشان است که توسط نشر دانژه در ۲۶۴ صفحه و با شمارگان ۱۱۰۰ نسخه در قطع رقعی و قیمت ۹۲۰۰ تومان برای نخستین بار در ۱۳۹۰ روانه بازار نشر شد.

کتاب دارای مقدمه و پیش‌گفتار، کتاب‌نامه و موضوع‌نما، فهرست تصاویر و جدول است و در پنج فصل تنظیم شده و نشانه‌های سجاوندی کمابیش به خوبی به کار گرفته شده‌اند. کتاب دارای برگه ثبت پاسخ تمرین و شکل‌هایی برای فهم بهتر مطالب است اما در برخی موارد، کیفیت تصاویر بالا نیست، نوشته‌ها خوانا نبوده یا تصویر کوچک است. برای مثال، تصاویر صفحه ۱۱۸-۱۱۹ (تصویر تند و کند گویا نیست). همان‌گونه که پیش‌تر گفته شد کتاب برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی است. در تبدیل پایان‌نامه به کتاب (که دست‌کم با فاصله ۵ سال انجام پذیرفته) منبع تازه‌ای به کتاب اضافه نشده است، بنابراین، منابع به زمان انجام پایان‌نامه مربوط می‌شود و بالاتر از سال ۲۰۰۴ نیست.

۲. بررسی محتوایی

فصل‌های کتاب عبارتند از:

فصل یکم: توجه به صدا، افزایش آواسازی (۵ درس)

فصل دوم: بازشناسی اشیا، مکان‌یابی منبع صدا و آواسازی آهنگین (۷ درس)

۱. دکترای شنوایی‌شناسی، وزارت آموزش و پرورش.

فصل سوم: یافتن منبع صدا در فواصل و سطوح مختلف آواسازی با واکه و همخوان (۳ درس)
فصل چهارم: تمیز و درک اصوات محیطی، نام‌آواها، استفاده معنی‌دار از گفتار (۵ درس)
فصل پنجم: نمونه تمرین (۲۰ درس) (۱).

در بخش مقدمه نیز خیلی کوتاه به این مطالب اشاره می‌شود: توان بخشی شنوایی، تاریخچه توان بخشی شنوایی، توان بخشی شنوایی کودکان، برنامه توان بخشی شنوایی خانواده‌محور، تأثیر مداخله زودهنگام خانواده‌محور بر خانواده، انواع برنامه‌های تربیت شنوایی مداخله زودهنگام خانواده‌محور، برنامه والد-کودک SKI*-HI، و مروری بر محتوای برنامه والد-کودک SKI*-HI.

عمده‌ترین اشکالات کتاب را می‌توان این گونه برشمرد:

۱. به جز مقدمه و پیش‌گفتار کتاب فاقد پانویس است؛
۲. به جز مقدمه و پیش‌گفتار بقیه فصل‌های کتاب به تمامی ترجمه The SKI*-HI Model است و تقریباً موارد چشم‌گیری از متناسب‌سازی نمونه‌های تمرین آن گونه که در مقدمه از آن یاد شده به چشم نمی‌خورد و بسیاری از تمرین‌های حذف شده آن گونه نیست که در مقدمه عنوان شده «در فرهنگ جامعه ایران جایی نداشت». برای مثال تمرین‌های درس ۱۶: وقتی با کودکان در خودرو هستید یک بار بوق بزنید. چند ثانیه درنگ کنید و سه بار بوق بزنید (تکراری در مقابل غیرتکراری). همین گونه است برای تمرین «زیر» در مقابل «بم» که نمونه تمرین آن حذف شده است واتکیز و کلارک^۱ (۱۹۹۳)؛
۳. کتاب فاقد واژه‌نامه است؛
۴. مطالب مقدمه راهنمای برنامه که حاوی توضیحات سودمندی درباره برنامه است در ترجمه فارسی حذف شده است؛
۵. از برابرنهادهای رایج فارسی و مصوبات گروه واژه‌گزینی شنوایی‌شناسی فرهنگستان زبان و ادب فارسی استفاده نشده است. مثلاً، تمایز، ناتوانی^۲ و کاهش شنوایی. به بیانی دیگر، درست‌تر آن بود که از برابرنهادهای تمیز، کم‌توانی، کم‌شنوایی مصوبات گروه واژه‌گزینی شنوایی‌شناسی فرهنگستان استفاده می‌شود. شایسته است از اصطلاحات بیگانه مانند سیلاب (ص ۲۴) پرهیز شود و برابرنهاد فارسی آن «هجا» به کار رود؛

1. Watkins, S., and Clark, T. C
2. disability

۶. ارجاع درون‌متنی دارای اشتباهات اساسی است. از جمله، ارجاع به منبع اشتباه (ص ۳۱ و ۳۴): منبع درست منبع ۲۶ است که به اشتباه ۱۹ نوشته شده. همچنین متن منتسب به مرجع ۴ در صفحات ۲۲ و ۲۵، و منبع ۲۷ در صفحه ۲۵ در منابع اصلی یافت نشدند. منابع ۸ تا ۲۱ با ارجاع داده شده به آنها در صفحه ۱۰ همخوانی ندارد؛
۷. «دلیلی» (ص ۱۹) نادرست و واژه درست «دلیله» است. همچنین «گزارشات» در صفحه ۲۵ باید به صورت «گزارش‌ها» اصلاح شود؛
۸. اشکال در تایپ. مثلاً، خانواده محور (ص ۲۰)، زود هنگام (ص ۲۱)، پیش دبستانی (ص ۲۳)، نام آوا (ص ۲۴۵)، تک حسی (ص ۲۴)، کم شنوایی (ص ۱۸)، کم شنوا (۲۵) که باید با نیم‌فاصله باید نوشته شوند؛ خانواده‌محور، زود هنگام، پیش‌دبستانی، نام‌آوا، تک‌حسی، کم‌شنوایی، کم‌شنوا.
۹. بسیاری از ترجمه‌ها دقیق نیست. از آنجا که این کتاب، کتابی علمی است، دقت در ترجمه دارای اهمیت است. در زیر به پاره‌ای از این موارد اشاره می‌شود:
- چند اصطلاح کلیدی برنامه دقیق ترجمه نشده‌اند: در متن اصلی هر درس دارای «دستور عمل برای مشاور والدین^۱»، «نمونه فعالیت» و «نمونه چالش^۲» است که به ترتیب به «اطلاعاتی برای درمانگر»، «نمونه تمرین برای درمانگر» و «نمونه تمرین برای والدین» برگردانده شده‌اند. «مشاور والدین» با «درمانگر» متفاوت است. در اینجا متخصص نقش مشاوره را بر عهده دارد و درمانی انجام نمی‌دهد و بار معنایی دستورعمل با اطلاعات متفاوت است. در مورد دوم «نمونه تمرین برای درمانگر» مناسب نیست چون منظور فعالیت (و نه لزوماً تمرینی) است که مشاور انجام می‌دهد. در مورد آخر واژه چالش مناسب‌تر به نظر می‌رسد چون منظور فعالیتی است برای به چالش کشیدن مهارت‌های تازه آموخته شده کودک نه فقط نمونه تمرین برای والدین؛
 - والدین فرصت‌های زیادی برای فرزندشان فراهم خواهند کرد تا اصوات محیطی و گفتاری را به منبعشان ربط دهد (ص ۸۳ خط ۱). ترجمه دقیق: والدین برای پیوند صداها محیطی و گفتاری به منبع صدا فرصت‌های مکرر معناداری برای فرزندشان فراهم خواهند کرد؛

1. parent advisor
2. sample challenge

- حال که کودک شما به اصوات توجه می‌کند (از آن آگاه می‌شود و به آن گوش می‌کند) باید تعدادی از آنها را بازشناسی کند (ص ۸۴ خط ۱). ترجمه درست: حال که کودک شما به صداها توجه می‌کند (از آنها آگاه شده و به آنها گوش می‌دهد) ممکن است شروع به شناسایی برخی از آنها کند. به کاربردن واژه «باید» درست نیست؛
- در مورد تعدادی از اصواتی که کودک توجه می‌کند و روش نشان دادن منبع صدا به کودک صحبت کنید (ص ۸۴)؛ ترجمه دقیق: والدین و مشاور درباره برخی از صداهایی که کودک تاکنون به آنها توجه کرده و اینکه والدین چگونه به کودک منبع صدا را نشان داده‌اند به بحث خواهند پرداخت؛
- همراه با والدین اصواتی که برای کودک آشنا است را انتخاب کنید تا در طی هفته بازشناسی آنها را به کودک آموزش دهند (ص ۸۵). ترجمه درست: همراه با والدین، برخی صداهای مرتبط با کودک که والدین دوست دارند در خلال هفته بر آنها تمرکز کنند را انتخاب کنید (لزوماً آشنا بودن کودک با آن صداها مطرح نیست)؛
- این مهارت را با استفاده از صدایی که کودک به آن توجه دارد الگوسازی کنید (نمونه فعالیت ۱: ص ۸۵). ترجمه دقیق: این مهارت را با استفاده از صدایی که کودک به آن توجه دارد و والدین دوست دارند کودک، آنها را بازشناسی کند الگوسازی کنید؛
- تمام کارها و آواسازی‌های کودکان را تقلید کنید (نمونه تمرین ۳: ص ۸۶). تمام آواسازی‌ها و کارهای کودکان همچون تکان دادن جفجه را تقلید کنید. «همچون تکان دادن جفجه» ترجمه نشده است؛
- هر وقت او را می‌چرخانید بگویید (ا، ا، ا) و هر وقت او را بلند می‌کنید بگویید بیا بالابالابالا. (نمونه تمرین ۴: ص ۸۶). ترجمه درست: هر وقت او را می‌چرخانید بگویید بچرخ و هر وقت او را بلند می‌کنید بگویید پاشو. (توجیه این نوع مناسب‌سازی) استفاده از (ا، ا، ا) در مورد چرخاندن [roll] مشخص نیست؛
- وسیله صداسازی را که کودک صدایش را می‌شنود و به آن توجه دارد انتخاب کنید و با آن قایم‌باشک بازی کنید. به این ترتیب که آن را در محلی پنهان کنید و با شنیدن صدا به کودک کمک کنید تا به دنبال آن بگردد و جایش را پیدا کند (نمونه تمرین ۴: ص ۹۵). ترجمه دقیق: شی‌ای مانند ضبط صوت یا ساعت اسباب‌بازی که صدای بلندی دارد را پس از آنکه کودک یاد گرفت به صدایش توجه کند مخفی کنید. اعضای

- خانواده به نوبت آن را در اتاق مخفی کرده و بقیه به دنبال آن بگردند (در اینجا منظور صداسازهایی مانند عروسک‌های فشاری که با فشار دادن صداسازی می‌کنند نیست، بنابراین وسیله صداسازی را که کودک صدایش را می‌شنود ترجمه مناسبی نیست):
- آواسازی با تغییر در الگوهای دیرش و شدت (درس دهم: ص ۱۰۳). ترجمه دقیق: آواسازی با تغییر دیرش، شدت و زیرویی. (زیرویی حذف شده)؛
 - یافتن منبع صدا در فواصل و سطوح مختلف (درس سیزدهم: ص ۱۲۷). ترجمه دقیق: یافتن منبع صدا با افزایش فاصله و در سطوح مختلف (فواصل مختلف فاصله نزدیک را هم می‌رساند اما در اینجا زیاد شدن فاصله مورد نظر است)؛
 - از علائم شنیداری استفاده کنید (ص ۱۳۲، ۹۳، ۱۷۹ و ...). ترجمه درست: از نشانه‌ها استفاده کنید (منظور هر نوع نشانه یا علامت است و نه فقط علامت شنیداری)؛
 - یک تمرین از متن درس را انتخاب کنید و انجام آن را طی پنج مرحله الگوسازی کنید (ص ۹۵). ترجمه دقیق: یک یا دو نمونه فعالیت در این موضوع یا نمونه فعالیت دیگری را به انتخاب والدین برگزیده و هر پنج مرحله را الگوسازی کنید؛
 - کودک شما ممکن است وقتی صدای آمدن یکی از اعضای خانواده را به خانه می‌شنود به سمت توپش برود چون آن فرد معمولاً با کودک ساعتی در روز توپ‌بازی می‌کند (نمونه چالش درس هشتم، ترجمه نشده)؛
 - حال درباره روش‌های جدیدی که می‌توانیم به کودک کمک کنیم تا به اصواتی که می‌شنود معنی دهد فکر کنیم. کار را با اصواتی که کودک شما به آنها توجه می‌کند شروع می‌کنیم (ص ۸۴ خط ۷). ترجمه دقیق: بیابید روی این روش‌ها و روش‌های تازه‌ای که می‌توانیم به کودکان کمک کنیم تا به صداهایی که می‌شنود معنا دهد تمرکز کنیم. کار را با صداهای که کودکان به آنها توجه می‌کند شروع می‌کنیم؛
 - والدین به طور مکرر از صدا برای انتقال اطلاعات درباره وقایع معنی‌دار به فرزندشان استفاده خواهند کرد (ص ۸۷ خط ۱). ترجمه دقیق: والدین به طور مکرر از صدا به عنوان نخستین منبع اطلاعات برای کودکان استفاده کرده و صدا را با رویدادهای معناداری دنبال خواهند کرد (تأکید بر صدا به عنوان نخستین منبع اطلاعات پیش از نشانه‌های بینایی و پی‌گیری صدا با رویدادهای معنادار واقعی است)؛

- این مهارت را با استفاده از صدای خودتان برای والدین الگوسازی کنید. سپس از آنها نیز بخواهید این کار را انجام دهند (ص ۹۰). ترجمه دقیق: این مهارت را با استفاده از صدای گفتاری برای والدین الگوسازی کرده و از آنها بخواهید این کار را انجام دهند. سپس از صداهای محیطی معنادار استفاده کنید (جمله آخر ترجمه نشده)؛
- والدین فرصت‌هایی برای کودکان فراهم خواهند کرد تا آواسازی کند و با استفاده از اشیاء صداسازی نماید و تمام این فعالیت‌های کودک را تشویق خواهند کرد (ص ۵۹ خط ۱). ترجمه دقیق: والدین فرصت‌هایی برای کودکان فراهم خواهند کرد تا آواسازی و صداسازی کند و به تمام صداها و آواسازی‌هایی ناشی از فعالیت‌های کودکان توجه خواهند کرد؛
- والدین آواسازی‌های آهنگین کودک را تشویق می‌کنند (ص ۷۹ ماده ۴). ترجمه درست: والدین تمام تلاش‌های کودک را برای مکان‌یابی منبع صدا تقویت خواهند کرد؛
- علاوه بر این شما می‌توانید آواسازی و صداسازی‌های کودک را تشویق کنید (ص ۶۱ خط آخر). ترجمه دقیق: شما می‌توانید هر بار که کودکان آواسازی و صداسازی کرد خشنودی خود را نشان دهید؛
- هر وقت کودک به طور خودانگیخته با تکان دادن یک زنگوله آن را به صدا در می‌آورد با گفتن «من صدا را شنیدم» او را تشویق کنید (ص ۶۴ خط آخر). ترجمه دقیق: هر بار که کودکان زنگوله بالای گهواره‌اش را به صدا در می‌آورد تولید خودانگیخته صدا را با گفتن «من شنیدم» تقویت کنید؛
- دو کلمه که از هم متفاوتند را انتخاب کنید. برای مثال «سیب و پا» برای گرفتن پاسخ از کودک می‌توانید تصویر و یا اشیاء مربوط به کلمات را روبرویش بگذارید. بگوئید «سیب کو؟» یا «پای عروسکو نشون بده» «سیب و بده به من.» سعی کنید امکان لب‌خوانی را از کودک بگیرید (ص ۱۷۹ مرحله دوم). ترجمه دقیق: از اشیاء یا تصاویری استفاده کنید که صداهایی که انتخاب کرده‌اید را بازنمایی کنند. نخست نه تنها از دو واژه متفاوت بلکه از دو همخوان متفاوت استفاده کنید. برای مثال، اگر صداهای /آ/ و /او/ را انتخاب کرده‌اید آنها را در واژه‌های «پا» و «مو» استفاده کنید. شما می‌توانید بگوئید: «پات کو؟» یا «موت کو؟» (واکه و همخوان متفاوت). بعداً می‌توانید از واژه‌های

مشابه‌تری استفاده کنید. برای مثال، می‌توانید بگویید «موز کو؟» «مار کو؟» (همخوان یکسان، واکه متفاوت). در صورت امکان توجه کودک را به لب‌هایتان جلب نکنید؛

- کودک هنگامی که روی صندلی بلندی نشسته (ص ۲۱۰ تمرین ۲۵). High Chair به معنای صندلی غذای کودک است. ترجمه دقیق: وقتی کودک روی صندلی غذای خود نشسته.

۳. ارزشیابی کلی و پیشنهادها

کتاب تربیت شنوایی کودکان کم‌شنوا (تولد تا ۳ سالگی) علی‌رغم کمی و کاستی‌های برشمرده کتاب خوبی است که جای آن خالی بود. اگرچه جای خالی عدم ترجمه بخش‌های آغازین برنامه از جمله «توصیفی از ویژگی‌های خانواده، نقش مشاور والدین، و توصیفی از جلسات ملاقات خانگی هفتگی، اطلاعاتی برای مشاور والدین، راهنمای برای پیاده‌کردن مؤثر جلسات ملاقات خانگی» احساس می‌شود (واتکینز و کلارک، ۱۹۹۳). مطالعه کتاب برای والدین و کارشناسانی که با شیرخواران، نوباها و خردسالان دارای آسیب شنوایی سروکار دارند سودمند است.

فهرست منابع

صمدی زاله (۱۳۹۰). تربیت شنوایی کودکان کم‌شنوا (تولد تا ۳ سالگی): مبتنی بر برنامه والد-کودک -SKI-HI. تهران: نشر دانژه.

Samadi, J., Sedaei, M., Rouhbakhsh, N., & Asad Malayeri, S. (2006). Preparation and evaluation of SKI-HI: A parent-infant auditory training program for under 3-year-old hearing impaired children. *Bimonthly Audiology-Tehran University of Medical Sciences*, 15(1), 20-26.

Watkins, S., & Clark, T. C. (1993). *The SKI* HI Model: A Resource Manual for Family-centered, Home-based Programming for Infants, Toddlers, and Pre-school-aged Children with Hearing Impairment*. SKI* HI Institute, Department of Communicative Disorders, Utah State University.